

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی
وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی

رساله برای دریافت درجه دکتری در رشته فقه و مبانی حقوق و اندیشه های امام خمینی^س

عنوان:

«اصل عدم تذکيه و امکان کاربست آن در تحلیل یا تحریم گوشت حیوانات ذبح شده با روش های نوین» با رویکردی بر مبانی امام خمینی^س

استاد راهنما:

آیت الله سید محمد موسوی بجنوردی

اساتید مشاور:

جناب آقای دکتر سعید نظری توکلی – سرکار خانم دکتر زهرا وطنی

پژوهشگر:

نگار علیزاده

زمستان ۱۳۹۷

کلیه حقوق مادی و معنوی این پایان نامه متعلق به پژوهشکده می باشد.

چاپ پایان نامه و استخراج مقاله از پایان نامه باید به نام پژوهشکده، با تأیید استاد راهنما و با مجوز معاونت پژوهشی باشد.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

تقدیم به:

همسر همیشه همراهم:

جناب آقای مهندس رضا فرخزاد!

دیرتدوین نخستین استاندارد ملی

غذای حلال در ایران

با سپاس:

از راز همایر های ارزنده:

حضرت آیت الله سید محمد موسوی بجنوردی

و مشاوره های ارزشمند اساتید ارجمند:

جناب آقای دکتر سعید نظری توکلر

,

سرکار خانم دکتر زهرا وطنر

که در نگارش رساله حاضر مساعدت نمودند

شماره: ۹۲/۳۲/۳۳۳۱

تاریخ: ۱۳۹۸/۰۲/۱۵

پیوست: ندارد

باسمه تعالی

صورتحله دفاع از رساله دکتری

با حمد و سپاس به درگاه خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولیعصر (عج) و با درود و سلام به روان پاک حضرت امام خمینی (س) جلسه دفاع از رساله دکتری

خانم نگار علیزاده دانشجوی رشته فقه و مبانی حقوق و اندیشه امام خمینی (س)

تحت عنوان: «**اصل عدم تذکبه و امکان کاربست آن در تحلیل یا تحریم گوشت حیوانات ذبح شده با روشهای نوین با رویکردی بر مبانی امام خمینی (س)**»

در تاریخ ۱۳۹۷/۱۱/۳۰ با حضور هیأت داوران در پژوهشکده امام خمینی (س) برگزار گردید و به موجب آیین نامه دفاع از رساله دکتری، ارزشیابی هیأت داوران به شرح زیر تعیین گردید:

قبول با درجه بسیار خوب امتیاز: ۱۸-۵ دفاع مجدد مردود
 قبول مشروط با درجه: (با اصلاح) امتیاز: _____ مرجع تأیید نهایی: _____

شرح اصلاحات مورد نیاز:

۱- اصلاحات گروهی در صورتی که در متن اصلاح شود

توضیح: بنا به مصوبه کمیسیون آموزش و پژوهش پژوهشکده امتیاز رساله ها به شرح زیر می گردد:
 الف) قابل قبول ۱۵ به بالا

۱- قبول با درجه عالی ۱۹-۲۰ ۲- قبول با درجه بسیار خوب ۱۷/۵-۱۸/۹۹ ۳- قبول با درجه خوب ۱۷/۱۹-۱۵
 ب) غیر قابل قبول کمتر از ۱۵

اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱- استاد راهنما:	حضرت آیت ا... سید محمد موسوی بجنوردی	استاد	
۲- استاد مشاور:	جناب آقای دکتر سعید نظری توکلی	دانشیار	
۳- استاد مشاور:	سرکار خانم دکتر زهرا وطنی	استادیار	
۴- استاد داور:	جناب آقای دکتر مهدی مهریزی	دانشیار	
۵- استاد داور:	جناب آقای دکتر رامین پورسعید	استادیار	
۶- استاد داور:	سرکار خانم دکتر زهره خانی	استادیار	

امضاء
مدیر تحصیلات تکمیلی

امضاء
رئیس هیأت داوران

امضاء
مدیر گروه

آدرس: تهران، بزرگراه خلیج فارس، قبل از عوارضی، حرم مطهر امام خمینی (ره) پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی تلفن: ۵۱۰۸۵۰۰۰ فکس: ۵۵۲۳۵۶۶۱

وب سایت اینترنتی: www.ri-khomeini.ac.ir پست الکترونیک: info@ri-khomeini.ac.ir صندوق پستی: ۱۸۱۵۵/۱۳۴ کدپستی: ۱۸۱۵۱۶۳۱۱۱

چکیده

پژوهشکده امام خمینی(س) و انقلاب اسلامی

مقطع تحصیلی: دکتری
رشته تحصیلی: فقه و مبانی حقوق اسلامی و اندیشه امام خمینی ^س
عنوان رساله: «اصل عدم تذکيه و امکان کاربست آن در تحلیل یا تحریم گوشت حیوانات ذبح شده با روش های نوین» با رویکردی بر مبانی امام خمینی ^س
نام و نام خانوادگی دانشجو: نگار علیزاده
استاد راهنما: آیت الله سید محمد موسوی بجنوردی
اساتید مشاور: جناب آقای دکتر سعید نظری توکلی و سرکار خانم دکتر زهرا وطنی
تاریخ شروع رساله: ۱۳۹۶/۰۲/۰۶
تاریخ اتمام رساله: ۱۳۹۷/۱۱/۳۰
<p>پژوهش حاضر با هدف اعتبارسنجی «اصل عدم تذکيه» و شناخت دامنه جریان آن در انواع مختلف شبهه و نیز تعیین دامنه جریان آن در مسائل مستحدثه در ذبح نوین و ارائه راهکارهای کاربردی در این زمینه با محوریت آرای امام خمینی^س نگاشته شده است. مطالب این رساله به روش کتابخانه‌ای گردآوری شده و به روش توصیفی - تحلیلی به رشته تحریر درآمده است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که از نظر امام خمینی^س در شقوق مطروحه در شبهات حکمیه و موضوعیه، اصل عدم تذکيه جاری نمی شود چرا که تذکيه به معنی ازهاق روح است که توسط ذابح انجام می گیرد و عدم تذکيه، یعنی عدم تحقق این عنوان، مفاد لیس تامه است، موضوع حکم حرمت در ادله، از جمله آیه سوم سوره مائده، حیوان میتة یا غیر مذکی است و حرمت بر آن بار شده بنابراین موضوع، حیوانی است که روح او بدون کیفیت خاص شرعی ازهاق شده است و این امر مفاد لیس ناقصه است. عدم تحقق تذکيه نمی تواند تذکيه به گونه‌ای خاص (تذکيه بدون رعایت شرایط شرعی) را ثابت کند، به عبارت دیگر عدم تذکيه که مفاد لیس تامه بوده و عدم محمولی است، نمی تواند مفاد لیس ناقصه یا عدم نعتی را ثابت کند، مگر با اصل مثبت که حجت نیست. بنابراین اصل عدم تذکيه جریان نمی یابد. در ذبح با دستگاه های صنعتی نیز چنانچه در شرطیت شرط زائدی همچون تکرار تسمیه، کیفیت خاصی در تسمیه یا شک در مانعیت بیهوشی در تذکيه و مسائلی از این دست شک شود، با مراجعه به اطلاق ادله اجتهادی، در صورتی که تذکيه امر عرفی (قطع رگ‌ها) دانسته شود و یا با مراجعه به اصل عملی برائت، در صورتی که تذکيه را دارای حقیقت شرعیه بدانیم، حکم به عدم شرطیت و مانعیت در رتبه قبل جاری و نوبت به جریان اصل عدم تذکيه نمی رسد. در خصوص شک در قابلیت تذکيه داشتن حیوانات شبیه سازی شده از سلولهای حیوان حرام گوشت و حلال گوشت یا شک در قابلیت حیوانات تغییر ژن یافته نیز به دلیل عدم وجود حالت سابقه، نمی توان اصل عدم قابلیت تذکيه و سپس اصل عدم تذکيه را جاری نمود.</p> <p>واژگان کلیدی: اصل عدم تذکيه، تذکيه، حلال، روش های نوین ذبح، امام خمینی^س</p>

Abstract

Research Institute of Imam Khomeini and Islamic Revolution

Degree: PHD
Course of study: Islamic Jurisprudence and Law
Title: The Principle of Non-purification and Possibility of Applying It in Making Halal or Haram Meat of Slaughtered Animals by Modern Methods with an Approach to Basics of Imam Khomeini
Researcher: Negar Alizade
Supervisor: Dr Seyed Mohammad Moosavi Bojnoordi
Co-supervisor: Dr Saeed Nazari Tavakkoli & Dr Zahra vatani
Starting Date: 1396/02/06
Completing Date: 1397/11/30
<p>The purpose of this study is to measure validity of "the principle of non-purification" and to identify its dictation scope in different kinds of doubts, as well as to determine its influence scope in Al-Masael Al-Mostahdese (emerging issues) in modern slaughter, and to provide practical solutions in this regard, centered on views of Imam Khomeini. Data are gathered in library method and analyzed in descriptive-analytical method. Findings indicate that according to Imam Khomeini in arose facets of Hokmieh (suspicion in decree) and Mauzueieh (subjective, suspicion in details) suspicions, the principle of non-purification doesn't hold because purification means sending out soul which is carried out by religious slaughterer, and non-purification, that is not realizing this action which is an instance of complete lack is argument of decree of being haram in reasons, including the third verse of Sura Al-Ma'eda, of a dead or non-purified animal, and being haram is predicated of it; so the argument is an animal whose soul has been sent out without particular religious conditions, and this is instance of incomplete lack. Not fulfilling purification cannot prove purification in a specific way (purification without respecting religious conditions), in other words, non-purification which is an instance of complete lack and is predicative lack cannot prove instance of incomplete lack or descriptive lack, unless with approving principle that is not reason. Therefore, the principle of non-purification does not hold. In slaughtering with industrial machines also if one doubts in conditionality of an extra condition such as repeating Tasmih (starting action by name of God), a certain quality in Tasmih or suspicion in preventability of unconsciousness in purification, and issues like these, by referring to application of Ijtihad reasons, or by referring to practical principle of Bera'at (presumption of innocence in Islam), decree of lack of conditionality and preventability in the last stage holds, but there is no turn for the principle of non-purification to be held. As well as, in concerning suspicion in potentiality of being purified for animals that are simulated from cells of haram and halal animals, or doubt in potentiality of animals that have changed genes because of lack of past state, one cannot dictate principle of not-potentiality of purification and then principle of non-purification.</p> <p>Key Words: The Principle of Non-purification, Purification, Halal, New Slaughtering Methods, Imam Khomeini</p>

الخلاصه

معهد الامام الخميني و التوره الاسلاميه للدراسات

المرحلة الدراسي: دكتوراه
الفرع الدراسي: الفقه و اسس الحقوق و افكار الامام الخميني ره
عنوان الرسالة: اصالة عدم التذكيه و امكان استعمالها في تحليل او تحريم لحوم الحيوانات المذبوحه بواسطه الطرق المستحدثه بالنظر الى اسس الفكره للامام الخميني س
اسم و شهره الطالبه: نگار عليزاده
الاستاذ المرشد: آيت الله سيد محمد موسوي بجنوردي
الاستاذ المستشار: دكتور سعيد نظري توکلي و دكتور زهرا وطني
تاريخ بدء الكتابه: ۱۳۹۶/۰۲/۰۶
تاريخ ختمها: ۱۳۹۷/۱۱/۳۰
<p>هذا البحث كتب لأجل التحقيق من صحه "اصالة عدم التذكيه" و المعرفه بنطاق جريانها في انواع مختلفه من الشبهات و أيضا تعيين نطاق جريانها في مسائل مستحدثه في الذبح الجديد و أيضا عرض الطرق العمليه في هذا المجال على مركزية آراء الامام الخميني س.</p> <p>جمع مطالب هذا البحث عن طريق المكتبيته و كتب على منهج الوصفي - التحليلي. تفيد نتائج هذا البحث أن على رأي الامام الخميني س لا تجرى اصالة عدم التذكيه في اقسام المذكوره في الشبهات الحكميه و الموضوعيه؛ لأن التذكيه بمعنى إزهاق الروح الذي هو من فعل الذابح و عدم التذكيه يعني عدم تحقق هذا العنوان الذي هو مفاد ليس التامه و موضوع حكم الحرمة في الأدلة التي من جملتها هي آيه الثالثه من سورة المائده، هو الميتة أو الغير المذكي الذي يترتب عليه حكم الحرمة و لذلك ماهو الموضوع للحكم، هو حيوان الذي زهق روحه بلا كيفيه خاصه شرعيه الذي هو مفاد ليس الناقصه و عدم تحقق التذكيه لا يثبت التذكيه بالكيفيه الخاصه الغير الشرعيه و بعبارة اخرى عدم التذكيه الذي هو مفاد ليس التامه والمحمولي لا يثبت مفاد ليس الناقصه و النعتي الا بالاصل المثبت الذي ليس بحجه و لذلك لاتجرب اصالة عدم التذكيه.</p> <p>و في الذبح بآلات الصناعيه، إن شك في شرطيه شيء زائد نظير تكرار التسميه أو كيفيه خاصه في التسميه أو شك في مانعيه شيء نظير مانعيه عروض الإغماء في التذكيه و نحو هذه الامور، بواسطه الرجوع الى اطلاق ادله الاجتهاديه أو الرجوع الى اصالة العمليه البرائنه، يحكم بعدم الشرطيه و المانعيه في الرتبة السابقه و لا تصل النوبه الى جريان اصالة عدم التذكيه.</p> <p>اما في خصوص الشك في قابليه التذكيه للحيوان المستنسخ من خلايا الحيوان الذي حرم لحمه أو حل لحمه أو الشك في قابليه حيوانات التي تغير جيناته أيضا لاتجرب اصالة عدم قابليه التذكيه و اصالة عدم التذكيه بعدها لعدم وجود حالة سابقه.</p>
الكلمات المفتاحه: اصالة عدم التذكيه، التذكيه، الحلال، الطرق المستحدثه للذبح، الامام الخميني س

فهرست مطالب:

۱	مقدمه
۱-۲	بیان مسأله و ضرورت انجام پژوهش
۲-۳	سؤالات پژوهش
۲-۱-۲	سوال اصلی
۲-۲-۲	سوالات فرعی
۳-۴	فرضیه‌های پژوهش
۳-۱-۳	فرضیه اصلی پژوهش
۳-۲-۳	فرضیه‌های فرعی
۴-۴	اهداف پژوهش
۴-۱-۴	هدف اصلی پژوهش
۴-۲-۴	اهداف فرعی پژوهش
۵-۴	پیشینه پژوهش
۶-۴	روش پژوهش
۷-۴	سازماندهی پژوهش
۸	فصل اول: مفاهیم و مبانی نظری
۹-۱	اصل
۹-۱-۱	مفهوم اصل در لغت
۱۰-۲-۱	مفهوم اصل در اصطلاح
۱۱-۳-۱	اصل و واژه‌های همسو
۱۱-۳-۱-۱	اصل عدم
۱۲-۳-۱-۲	اصل عدم ازلی
۱۲-۲	تذکیه
۱۲-۱-۲	مفهوم تذکیه در لغت
۱۳-۲-۲	مفهوم تذکیه در اصطلاح
۱۵-۳-۲	گونه‌های تذکیه
۱۵-۴-۲	بررسی ماهیت تذکیه
۱۷-۵-۲	روش‌های اثبات تذکیه
۱۷-۶-۲	جایگاه تذکیه در منابع فقهی

- ۱۸-۲-۷-آثار تذکيه -----
- ۱۸-۲-۸-احكام تذکيه-----
- ۱۸-۲-۹-گونه شناسی حیوانات از نظر تذکيه-----
- ۱۹-۳-اصل عدم تذکيه -----
- ۱۹-۳-۱-مفهوم اصل عدم تذکيه-----
- ۲۰-۳-۲-اصل اصولی یا قاعده فقهی بودن عدم تذکيه-----
- ۲۵-۳-۳-آثار اصل عدم تذکيه -----
- ۲۶-۴-ذبح -----
- ۲۶-۴-۱-مفهوم ذبح در لغت -----
- ۲۷-۴-۲-مفهوم ذبح در اصطلاح-----
- ۲۷-۴-۳-ذبح نوین -----
- ۲۷-۴-۴-مسائل مستحدثه ذبح -----
- ۲۹-۴-۵-ذبح در ادیان الهی -----
- ۲۹-۴-۵-۱-ذبح در دین زرتشت -----
- ۲۹-۴-۵-۲-ذبح در دین یهود -----
- ۳۱-۴-۵-۳-ذبح در مسیحیت-----
- ۳۲-۴-۶-ذبح در فقه اسلامی -----
- ۳۲-۴-۶-۱-شرایط ذابح -----
- ۳۳-۴-۶-۲-شرایط مذبوح -----
- ۳۳-۴-۶-۳-شرایط ذبح -----
- ۳۴-۴-۶-۴-شرایط وسیله ذبح -----
- ۳۵-۵-میته -----
- ۳۵-۵-۱-مفهوم میته در لغت -----
- ۳۵-۵-۲-مفهوم میته در اصطلاح -----
- ۳۷-۵-۳-میته و کاربست های دینی آن -----
- ۴۰- فصل دوم: اعتبارسنجی اصل عدم تذکيه -----
- ۴۱-۱- سیر تاریخی و تحولات اصل عدم تذکيه -----
- ۴۲-۱-۱- اصل عدم تذکيه در منابع فقهی -----
- ۴۲-۱-۱-۱-پیشینه اصل عدم تذکيه در منابع فقهی -----
- ۴۳-۱-۲-گستره جریان اصل عدم تذکيه نزد قدما -----
- ۴۶-۲-۱- اصل عدم تذکيه در منابع اصول فقه -----
- ۴۹-۲-دامنه جریان اصل عدم تذکيه -----
- ۴۹-۲-۱-اصل عدم تذکيه در شبهات حکمیه -----

- ۲-۱-۱-شک در قابلیت تذکيه ----- ۴۹
- ۲-۱-۲-شک در شرطیت یا جزئیت چیزی در تذکيه ----- ۵۰
- ۲-۱-۳-شک در مانعیت چیزی در تذکيه ----- ۵۰
- ۲-۲-اصل عدم تذکيه در شبهات موضوعيه ----- ۵۰
- ۲-۲-۱-شک در گوشت یافت شده ----- ۵۰
- ۲-۲-۲-شک در اجزاء حیوان مخلوط شده با میتة ----- ۵۱
- ۲-۲-۳-شک در اجرای شرطی در تذکيه ----- ۵۲
- ۲-۲-۴-شک در عروض مانع در تذکيه ----- ۵۲
- ۳-جریان اصل عدم تذکيه ----- ۵۲
- ۳-۱-جریان اصل در شبهات حکمیه ----- ۵۲
- ۳-۱-۱-شک در قابلیت تذکيه ----- ۵۲
- ۳-۱-۲-شک در بقای قابلیت تذکيه ----- ۶۶
- ۳-۲-جریان اصل در شبهات موضوعيه ----- ۶۸
- ۳-۲-۱-شک در ذبیحه یافته شده یا جزئی از آن ----- ۶۸
- ۳-۲-۲-شک در جزء مخلوط شده با میتة ----- ۷۸
- ۳-۲-۳-شک در اجرای شرط ----- ۸۱
- ۳-۲-۴-شک در عروض مانع ----- ۸۱
- ۴-نسبت سنجی اصل عدم تذکيه با سایر اصول و قواعد ----- ۸۳
- ۴-۱-اصل عدم تذکيه و اصل برائت ----- ۸۳
- ۴-۲-اصل عدم تذکيه و اصالة الطهارة و اصالة الاباحة ----- ۸۴
- ۴-۳-اصل عدم تذکيه و اصالت الصحة ----- ۸۵
- ۴-۴-اصل عدم تذکيه و قاعده سوق ----- ۸۶
- ۴-۵-اصل عدم تذکيه و قاعده ید ----- ۸۸
- فصل سوم: امکان کاربرد اصل عدم تذکيه در تحولات جدید ----- ۹۰
- ۱-ذبح حیوان با روش جدید ----- ۹۲
- ۱-۱-استفاده از دستگاههای مخصوص ذبح ----- ۹۲
- ۱-۲-استفاده از بی حسی یا بیهوشی در ذبح ----- ۹۶
- ۱-۲-۱-استفاده از تپانچه بی حسی CBP از طریق صدمه به مغز ----- ۹۸
- ۱-۲-۲-استفاده از جریان الکتریسیته ----- ۹۸
- ۱-۲-۳-استفاده از گاز ----- ۹۹
- ۱-۳-مقایسه ذبح سنتی با ذبح به روش های جدید ----- ۹۹
- ۲-شبهات مطرح شده در ذبح نوین و مقتضای اصل عدم تذکيه ----- ۱۰۳
- ۲-۱-ذبح با دستگاههای صنعتی ----- ۱۰۳

۱۰۴	-----	۱-۲-۱- لزوم استناد ذبح به انسان
۱۰۸	-----	۲-۱-۲- لزوم تعیین ذابح
۱۱۲	-----	۲-۱-۳- مسائل مربوط به شرط تسمیه
۱۱۲	-----	۲-۱-۳-۱- تسمیه با پخش صوت یا نوشتن
۱۱۵	-----	۲-۱-۳-۲- ذبح همزمان چند حیوان با یک تسمیه
۱۱۷	-----	۲-۱-۳-۳- وجود فاصله زمانی بین تسمیه و ذبح
۱۱۸	-----	۲-۱-۴- مسائل مربوط به شرط استقبال در ذبح نوین
۱۱۸	-----	۲-۱-۴-۱- لزوم شرط استقبال
۱۱۹	-----	۲-۱-۴-۲- کیفیت استقبال ذبیحه
۱۲۱	-----	۲-۱-۵- احتمال موت حیوان در مراحل ذبح
۱۲۲	-----	۲-۱-۶- عدم وارد آمدن آلت ذبح در محل دقیق ذبح
۱۲۳	-----	۲-۲- ذبح با بیهوشی یا بی حسی حیوان
۱۲۳	-----	۲-۲-۱- لزوم استقرار حیات
۱۲۴	-----	۲-۱-۱- مفهوم استقرار حیات در کلام فقها
۱۲۴	-----	۲-۱-۲- اختلاف نظر فقها در لزوم استقرار حیات در ذبیحه
۱۲۵	-----	۲-۱-۳- ارتباط بیهوشی حیوان و عدم استقرار حیات
۱۲۷	-----	۳- تولید حیوانات به روش شبیه سازی
۱۳۰	-----	۳-۱- قابلیت حیوانات شبیه سازی شده از حیوانات حلال گوشت و حرام گوشت
۱۳۲	-----	۳-۲- قابلیت حیوانات شبیه سازی شده از حیوانات حلال گوشت
۱۳۳	-----	۴- تولید گوشت و فرآورده های حیوانی از طریق کشت سلولی
۱۳۴	-----	۵- تولید گوشت و فرآورده های گوشتی از حیوانات تراریخته
۱۳۷	-----	نتایج
۱۳۸	-----	پیشنهادات
۱۳۹	-----	فهرست منابع و مآخذ

مقدمه

تأمین خوراک و پوشاک از جمله دغدغه های اساسی انسان ها، به شمار می رود. در برخی مواقع، این دو نیاز از طریق حیوانات تأمین می شود. با پیشرفت تمدن بشری، انسان ها به تدریج به پرورش حیوانات و رام کردن آن ها پرداخته و جهت استفاده از گوشت و پوست، به ذبح و کشتن آنها مبادرت نموده اند. با گذشت زمان، پیدایش ادیان و اختلاف در محیط های زندگی، تغییراتی در نحوه ذبح حیوانات پدید آمد، در زمان کنونی نیز پیروان ادیان مختلف، هر یک طبق آئین خاص خود اقدام به ذبح حیوانات می کنند و احکام و روش های ذبح در کشورهای مختلف و بر اساس ادیان و آیین ها، متفاوت است.

در دین مبین اسلام نیز آدابی برای ذبح معین شده است. برخی آیات و روایات به دقت در استفاده از فرآورده های حیوانی، اشاره و در برخی موارد به حرمت یا نجاست استفاده از حیوانی که ذبح شرعی نشده یا اصلاً قابلیت تذکيه نداشته (مانند خوک)^۱، تصریح شده است. فقهای شیعه با استنباط از این آیات و با استناد بر مبانی اصولی و فقهی خود، یک سلسله احکامی را در این خصوص بیان کرده اند؛ در این میان از جمله اصولی که فقهای اسلامی در مباحث اطعمه و اشربه و ذبائح برای بیان احکام فقهی بدان متوصل شده اند، «اصل عدم تذکيه» است. پژوهش حاضر ابتدا به اعتبارسنجی و دامنه جریان این اصل پرداخته و سپس سعی در یافتن جایگاه آن در ذبح نوین و مسائل مستحدثه در این زمینه دارد.

۱- بیان مسأله و ضرورت انجام پژوهش

استفاده از گوشت و اجزای حیواناتی که خوردن گوشت آن ها جایز است (مأکول اللحم) مشروط به تذکيه و ذبح به روش شرعی آنان است. در حیوانات حرام گوشت (غیر مأکول اللحم) نیز هرچند خوردن گوشت آن ها جایز نیست، اما تذکيه سبب طهارت و مشروعیت استفاده از اجزای بدن آن ها در مصارف غیر خوراکی است.

از جمله اصول شناخته شده در لسان علما به هنگام ارائه نظرات فقهی و اصولی ایشان در مبحث صید و ذباحت «اصل عدم تذکيه» در برخی شقوق شک و شبهه می باشد. هرچند در متون فقهی و اصولی اعتبار این اصل مسلم دانسته شده است، اما از آنجایی که طبق نظراتی که امام خمینی در کتب اصولی خود دارند این اصل را صراحتاً بدون اساس خوانده‌اند، بر آن هستیم که ابتدا به بیان مفاهیم و مبانی و بررسی اعتبار اصل عدم تذکيه پرداخته و سپس دیدگاه امام خمینی در خصوص این اصل را تبیین کنیم و پس از آن نشان دهیم که بر فرض معتبر بودن، آیا می توان به استناد آن، به لزوم پرهیز از گوشت حیواناتی که به روش هایی غیر از روش سنتی تولید می شوند، حکم نمود؛ و یا بر فرض معتبر نبودن، آیا می توان به حلیت گوشت^۱ حکم کرد.

عدم وجود منبع جامع و مستقل در زمینه اصل عدم تذکيه، وجود برخی تردیدها در حرمت یا حلیت گوشت و فرآورده‌های گوشتی که از حیواناتی که با روش‌های جدید ذبح شده اند یا به روش‌های نوین تولید شده اند از جمله مواردی است که لزوم تدوین پژوهشی در این زمینه را نمایان می سازد. در حال حاضر از سویی در کشورهای اسلامی و غیر اسلامی ذبح دارای صور جدیدی شده است، همانند ذبح با ابزار نوین و گونه‌های جدید تولید گوشت که بررسی آنها پژوهش جامعی را می طلبد و از سویی دیگر لزوم استفاده از غذا، فرآوری ها و محصولات حلال و پاک برای مسلمانان ساکن در کشورهای اسلامی و غیر اسلامی تا جایی است که اهمیت نظارت بر ذبح شرعی از اهمیت نظارت بهداشتی کمتر نیست و یکی از دغدغه‌های مسلمانان در این خصوص، اطمینان از حلیت و طهارت حیوانات و اجزای مورد مصرف از حیوانات است.

از آن جایی که فقه یک علم کاربردی است و علم کاربردی آن است که نتیجه آن در جهت سازندگی حیات مادی و معنوی انسان به کار آید و در زندگی مردم هر عصر حضور فعال داشته باشد

۱. واژه "گوشت" به کار رفته در عنوان این پژوهش مفهومی عام است که فرآورده های گوشتی را نیز در بر می گیرد.

و برای هر رخدادی که در حیطه موضوعات فقهی ظهور می‌یابد، پاسخی در خور و متقن داشته باشد، لزوم پرداختن به این بحث نیز نمود می‌یابد؛ از این رو تحقیق حاضر قصد دارد با بیان جایگاه یکی از اصول اساسی استناد شده توسط فقها در مسائل خوراک یعنی اصل عدم تذکیه، به بررسی مسائل نوظهور در جوامع کنونی پرداخته و نیز به مواردی که برای افراد، چه در سرزمین‌های اسلامی و چه غیراسلامی ایجاد شک و شبهه در مصرف گوشت یا فرآورده خاصی شده باشد، اشاره کند. از این رو می‌توان از انگیزه‌های انتخاب این موضوع را، درک چگونگی تطبیق مسائل مستحدثه در زمینه ذبح با اصول کلی فقهی و اصولی دانست. خصوصاً اینکه عنوان و مبحث «غذای حلال» در مجامع ملی و بین‌المللی در دهه‌های اخیر پررنگ‌تر شده و کارشناسان این زمینه از عبارت «اصل، عدم تذکیه است» در موارد مشکوک به تذکیه، استفاده می‌کنند، لذا بر آن شدیم که اعتبار و دامنه جریان این اصل را مورد بررسی قرار دهیم.

لازم به ذکر است که به دلیل لزوم محدود نمودن دامنه بحث، در پژوهش حاضر به بررسی مسائل فقهی و اصولی صرفاً بر مبنای دیدگاه‌های مذهب تشیع پرداخته شده است و بررسی تطبیقی این مبحث در ادیان و مذاهب غیر اسلامی و اسلامی دیگر نیازمند پژوهشی مجزا و مفصل می‌باشد.

۲- سوالات پژوهش

۲-۱- سوال اصلی

کاربست‌های اصل عدم تذکیه در تحلیل یا تحریم گوشت حیوانات ذبح شده با روش‌های نوین چیست و امام خمینی در این زمینه چه دیدگاهی دارند؟

۲-۲- سوالات فرعی

- دامنه اعتبار اصل عدم تذکیه تا چه حد است؟
- مقتضای اصل عدم تذکیه در صورت جریان، در مسائل مستحدثه تولید گوشت با روش‌های نوین چیست؟
- نظر امام خمینی در ارتباط با جریان یا عدم جریان اصل عدم تذکیه چیست؟

۳- فرضیه‌های پژوهش

۳-۱- فرضیه اصلی پژوهش

در هیچ صورتی نمی‌توان با اصل عدم تذکيه گوشت حیوانات ذبح شده با روش های نوین را نتیجه گیری نمود.

۳-۲- فرضیه‌های فرعی

- اصل عدم تذکيه نه در شبهات موضوعیه و نه در شبهات حکمیه قابلیت جریان ندارد.
- در مسائل مستحدثه در ذبح نوین، اصل عدم تذکيه جایگاهی ندارد.
- از دیدگاه امام خمینی اصل عدم تذکيه جریان ندارد.

۴- اهداف پژوهش

۴-۱- هدف اصلی پژوهش

- تعیین ارتباط بین اصل عدم تذکيه و حکم به حلیت یا حرمت گوشت حیوانات ذبح شده به روشهای نوین.

۴-۲- اهداف فرعی پژوهش

- تعیین دامنه اعتبار اصل عدم تذکيه
- تبیین تفاوت بین روشهای سنتی و صنعتی ذبح
- تعیین مقتضای اصل عدم تذکيه در مسائل مستحدثه ذبح
- ارائه یافته‌های پژوهش در قالب مقالاتی جهت کاربردی نمودن نتایج پژوهش.

۵- پیشینه پژوهش

اکثر علمای عظام در کتب فقهی خود در مبحث «صید و ذباحت» و «ذبائح» به احکام ذبح پرداخته و در کتب اصولی خود در مباحث «تنبیها ت براءت و استصحاب» گذری بر اصل عدم تذکيه داشته اند. و در برخی موارد نظرات متفاوتی در این خصوص ارائه داده اند.

از جمله این کتاب ها که مستند اصلی در پژوهش حاضر است، کتب امام خمینی، از جمله کتاب انوارالهدایه، الاستصحاب، الطهاره و تحریر الوسيله و برخی تقریرات بحث ایشان همچون کتابهای تهذیب الاصول، تنقیح الاصول و جواهر الاصول می باشد. و از کتب دیگر جواهر الکلام فی شرح

شرايع الاسلام نجفی، فرائد الاصول شيخ انصاری، كفايه الاصول آخوند، عوائد الأیام فی بیان قواعد الأحكام نراقی، نهایه التقرير بروجردی، تعلیقه كفايه الاصول فاضل موحدی لنكرانی، قواعد الفقهيّه سيد محمد حسن موسوی بجنوردی و بسیاری دیگر در این زمینه است. اما نخستین كتاب كه پس از جستجوی تك تك كتب قديمی با كلید واژه ذبح و تذکيه به دست آمد، كتاب أجوبه المسائل المهنائیه از علامه حلی بود كه به صراحت با استناد به اصل عدم تذکيه، حكم به حرمت گوشت یافته شده ای كه تذکيه آن معلوم نیست، داده شده بود.^۱

برخی كتب نیز در دهه های اخیر در خصوص ذبح نوین نگاشته شده اند كه از جمله آنها موارد زیر است:

- ادیبی مهر، محمد (۱۳۸۳) «ذبح با ابزار جدید، بررسی تطبیقی موازین شرعی ذبح»، قم: بوستان كتاب.

- رحمانی، محمد (۱۳۷۷) «پژوهشی تطبیقی در احكام فقهی ذبح»، قم: وزارت جهاد سازندگی، حوزه نمایندگی ولی فقیه مركز مطالعات و تحقیقات.

و چند پایان نامه ذیل نیز به این مبحث پرداخته اند:

- ادیبی مهر، محمد (۱۳۸۰) «بررسی تطبیقی موازین شرعی ذبح و به كارگیری ابزار و روشهای نوین در آن» مقطع دكتری، دانشگاه تهران.

در این پایان نامه به لزوم اسلام ذابح و عدم آن، اشتراط آهنی بودن ابزار ذبح، شرط استقبال، دیدگاه فقههای شیعه و آراء اهل سنت، تسمیه و حكم وجوب یا عدم وجوب آن و قطع اوداج پرداخته شده است.

- فیاض خان محمد، بهنام (۱۳۹۴) «بررسی میزان انطباق ذبح در كشتارگاههای صنعتی با موازین فقهی» مقطع كارشناسی ارشد، دانشگاه قرآن و حدیث.

در پایان نامه مذکورپس از بیان چگونگی ذبح در ادیان مختلف به بررسی مواردی چون شرط اسلام در ذابح، آهنی بودن وسیله ذبح، استقبال، تسمیه و قطع رگها به صورت تطبیقی در آراء اهل سنت و تشیع كار شده است.

۱. حلی، حسن بن یوسف (۱۴۰۱ق) أجوبه المسائل المهنائیه، قم: خیام، ص ۷۵.

ضمن احترام و قدردانی از نویسندگان محترم این آثار و بهره گیری از آثار ایشان در ضمن پژوهش حاضر، با تتبع در این آثار باید خاطر نشان ساخت که:

هیچ کتاب، مقاله و یا پایان نامه مستقلی در موضوع «بررسی اصل عدم تذکيه و امکان کاربست آن در تحلیل یا تحریم گوشت حیوانات ذبح شده با روش های نوین» نگاشته نشده و در هیچ یک از منابع ذکر شده به اصل عدم تذکيه، اعتبارسنجی آن و تطبیق آن بر مسائل نوظهور در زمینه ذبح اشاره ای نگردیده است.

لذا لزوم انجام پژوهشی جامعی در این زمینه با محوریت آراء امام خمینی^(س) که خود یکی از صاحب نظرانی هستند که نگاه تحقیقی دقیقی در این مسأله دارند، ضروری به نظر می رسد.

۶- روش پژوهش

پژوهش حاضر با هدف به کارگیری نتایج پژوهش در جامعه کنونی تدوین شده و لذا بر اساس این نگرش، تحقیقی کاربردی بوده و از آن جایی که بررسی آرای مختلف در آن به صورت مستدل و مستند صورت گرفته، پژوهشی تحلیلی به شمار می رود. روش به کار رفته در آن کتابخانه ای بوده و در جمع آوری اطلاعات با بهره گیری از روش فیش برداری از کتابها و سایر منابعی چون مقالات و پایان نامه ها و نیز نرم افزارهای فقهی و اصولی و یا به صورت جستجو در اطلاعات موجود در سایتهای معتبر علمی و افزودن آن به فیش های پژوهش و پس از آن، بررسی تطبیقی نظرات و سپس جمع بندی و نگارش نهایی به ارائه مطالب در این زمینه پرداخته شده است و در برخی موارد از مصاحبه با افراد متخصص در زمینه ذبح نوین بهره گرفته شده است.

۷- سازماندهی پژوهش

پژوهش حاضر در سه فصل ارائه شده است:

فصل اول آن به بیان تعاریف عملیاتی و مباحث نظری اصل عدم تذکيه و ذبح نوین پرداخته است و در آن مفاهیم به کار رفته در پژوهش به طور مفصل تعریف و بیان شده است، لذا از تعریف مفاهیم کلیدی در مبحث حاضر صرف نظر شده است.

فصل دوم آن پس از بررسی کتب فقهی و اصولی و ریشه یابی اصل عدم تذکيه در کتب علما، دامنه جریان آن در شبهات حکمیه و موضوعیه و به طور کلی اعتبارسنجی این اصل را با محور قرار دادن

آراء امام خمینی مورد بررسی قرار داده و سپس به نسبت سنجی این اصل با سایر اصول و قواعد فقهی پرداخته است.

فصل سوم با معرفی روشهای نوین تولید گوشت، به بررسی انواع مسائل مستحدثه در این زمینه پرداخته و سعی در پاسخگویی به آنها و نیز امکان کاربست اصل عدم تذکیر در این شبهات دارد. و در پایان، بخشی به یافته ها و نتایج پژوهش و ارائه پیشنهادات اختصاص دارد.

فصل اول:

مفاهیم و مبانی نظری